

Foreldrekonflikter etter samlivsbrudd: En analyse av samspill og kilder til det fastlåsende

Wenke Gulbrandsen

Foreldrekonflikter etter samlivsbrudd: En analyse av samspill og kilder til det fastlåsende

Foreldrekonflikter ved samlivsbrudd dreier seg ikke bare om bosted og samværstid med barnet. Denne studien av mekling har identifisert flere forhold som ligger bak og bidrar til gordiske knuter. Fagfolk som arbeider med barn og familier etter brudd, bør sette seg inn i kjennetegnene.

Illustrasjoner: Ingunn Dybendal

Det er dokumentert at barn, etter samlivsbrudd, har flere tilpasningsproblemer enn barn fra intakte familier (Emery, 1999; Kelly, 2000). Foreldrekonflikter pekes ut som den største risikofaktoren for en negativ utvikling (Amato, 2000; 2001; Cheng, Dunn, O'Connor, Golding & the ALSPAC Study Team, 2006; McIntosh, Wells & Long, 2007). Fortsatt kontakt med begge foreldre utgjør et gode for barn flest. Samtidig kan godet forringes, og til og med bli en belastning, når foreldrenes konflikter preger barneomsorgen.

Disse funnene var tydelige allerede i begynnelsen av 1990-tallet. I Norge la det grunnlaget for innføringen av en obligatorisk meklingsordning i 1993¹. Intensjonen var at foreldre skulle få støtte til å legge en plan for samarbeidet som passet for dem selv og deres barn, ut fra deres egen kunnskap om barnet og hva de kunne bli enige om, samt få relevant informasjon om aktuelle avtaletemaer, økonomiske konsekvenser og vanlige reaksjoner hos barn.

To nyere undersøkelser av mekling (Gulbrandsen & Tjersland, 2013; Ådanes, Haugen, Jensberg, Lossius Husum & Rantalaiho, 2011) viser at meklingsordningen bidrar lite til å løse konfliktene for dem som trenger det mest. Håpet om å få hjelp var lavt, et stort flertall av dem som møtte i konflikt, fikk ikke avtaler, og konfliktene varte ved i lang tid etter meklingen. Med et tilbud på syv møter benyttet bekymringsfullt få mer enn ett møte. Barn inviteres sjelden med i meklingsprosessen. Fagfolk og myndigheter har etterspurt mer kunnskap om de konfliktene man møter i mekling.

Denne studien bygger på et utvalgt materiale fra FORM-prosjektet.² Jeg har tatt for meg meklingstimer med foreldre, dels for å beskrive kjennetegn ved konfliktfylte dialoger og dels for å identifisere innholdet i motsetninger som synes å bidra til det fastlåsende. Jeg har ønsket å utvikle et språk omkring det konfliktfylte som kan gjøre det lettere for meklere og andre fagfolk som møter foreldre etter brudd, å sortere ut det konflikt drivende, og – om nødvendig – holde fast på dette, for på denne måten å være til bedre hjelp.

Denne måten å beskrive kildene til det fastlåste på kan hjelpe meklere å finne fram til temaer som gjør samtalene mer meningsfylte for foreldrene

¹Obligatorisk for foreldre med barn under 16 år, enten de har vært gifte, samboende (innført i 2007) eller vurderer å gå til retten med en konflikt om barneavtaler. En time er i dag obligatorisk, med en ramme på inntil syv timer. Tjenesten er gratis og gis ved familievernkontorer og av godkjente eksterne meklere (lov om ekteskap, 1991, lov om barn og foreldre, 1981; Forskrift om mekling, 2006; Rundskriv om mekling, 2008).

²«Foreldremekling ved samlivsbrudd». Studien ble gjennomført ved Psykologisk institutt i Oslo, ledet av O. A. Tjersland og finansiert gjennom tilskudd fra av Barne- og likestillingsdepartementet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Barne-, ungdoms- og familieetaten, Region Øst, og Psykologisk institutt, Universitet i Oslo.

Data er hentet fra et tilnærmet representativt utvalg av 154 foreldrepar som møtte til mekling om barneavtaler ved samlivsbrudd. Det var mulig å skille ut 38 par som syntes å befinne seg i fastlåste konflikter. Lydopptak fra timer med foreldrene ble gjort til gjenstand for en inngående kvalitativ analyse av hva som preget samspillet mellom dem.

Om konfliktforståelse og følger av denne

Ekeland (2004) sin definisjon av konflikt kan passe som en allmenn beskrivelse av det motsetningsfylte man kan møte i mekling når foreldre går fra hverandre:

Vi kan snakke om konflikt når forskjeller mellom mennesker som er avhengige av hverandre, oppleves som uforenelige og truende i forhold til egne behov og interesser, og når det skapes spenninger og følelser fordi en av partene opplever at den andre benytter makt for å påvirke situasjonen til egen fordel (Ekeland, 2004, s. 88).

Som forutsetninger for konflikt betones både at det foreligger avhengighet (for eksempel felles barn), forskjeller i syn (kan knyttes til egne behov, interesser og verdier), og spenninger knyttet til opplevde maktforskjeller (for eksempel gjennom allianser med andre eller at en part har mer kunnskap på et område). Ekeland skiller mellom konflikten i seg selv og hva konflikten gjør med dem som står i den: Konflikter har en tendens til å leve sitt eget liv etter hvert; menneskene blir til ofre for det som skjer.

I meklingslitteraturen har det vært ulike måter å omtale, beskrive og forstå konfliktene mellom foreldre på. De første forfatterne fremhevet løsninger av sakskonfliktene som det fremste målet for mekling, blant annet utforming av avtaler om samvær, bosted, barnebidrag og økonomi (Coogler, 1978; Haynes, 1981). Etter hvert har meklingslitteraturen i større grad løftet frem betydningen av å adressere emosjonelle og relasjonelle temaer, spesielt i saker med store konflikter (Tjersland & Gulbrandsen, 2010). Det har blitt brukt både ulike og beslektede begreper om hva man legger i dette. Det har blitt fokusert på «reaksjonsmåter som hindrer meklingsprosessen», «rom for å uttrykke følelser», «å bekrefte følelsesmessige reaksjoner», «anerkjennelse, styrking av selvfølelse og endring av holdninger», «å artikulere og føre dialog om konflikthistorien», «å bygge tillit» og «å

endre interaksjon fra maktbruk til åpenhet og respekt» (Brown, 1997; Bush & Folger, 2005; Irving & Benjamin, 2002; Lang & Taylor, 2000; Saposnek, 1998; Sbarra & Emery, 2006; Windslade & Monk, 2001).

I det norske miljøet har Nordhelle (2007) fremhevet det å gi det såre og spenningsfylte plass i meklingsprosessen, blant annet å gi rom for å «tømme» følelser, for slik å «dempe» det emosjonelle. Ekeland (2004) har pekt på betydningen av å avgrense mekling fra terapi; det siste refererer til en virksomhet som krever kompetanse til å adressere «dypere» prosesser over tid, skriver han. Mekling og terapi har ulike mål, men det er grunn til å spørre om slike metaforer er gode veivisere for praksis i dette feltet. Førende forfattere på meklingsfeltet (se ref. over) har benyttet seg av relativt generelle merkelapper om det relasjonelle; det dreier seg om sterke følelser, om mangel på anerkjennelse og respekt, om destruktiv historieskriving og negativ interaksjon. For å utvikle klarere tanker om hvordan dette området kan håndteres i mekling synes det å være behov for en mer differensiert språkbruk om hva de relasjonelle spenningene kan handle om, slik de utspiller seg i meklings situasjoner.

Metode

Design og prosedyre

For å finne frem til relasjonelle spenninger i konfliktfylte saker tok jeg utgangspunkt i 154 foreldrepar som ble rekruttert til FOR M-prosjektet da de møtte til mekling. Fire familiekontorer og ett eksternt meklingskontor deltok, og klientrekrutteringen skjedde over syv måneder. Tre av fire som ble spurt, takket ja til å delta. Foreldrene representerer et bredt tverrsnitt av separerende foreldre i Norge med par fra både by og land. De fleste hadde vært gift (ekteskapsloven § 26) eller samboere (barneloven § 51, tredje ledd). En mindre andel vurderte å gå videre til retten med konfliktene og måtte møte til mekling først (barneloven § 51 første ledd). Til sammen tolv terapeuter, de fleste med lang meklingserfaring, utførte meklingene og samlet inn data. De utøvde sin virksomhet slik de vanligvis pleide å mekle. Det dreier seg altså om en studie av «practise as usual».

Foreldrene besvarte et spørreskjema på forhånd om egen bakgrunn, hvor likt de så på løsninger, forventninger til meklingen og grad av håp om å komme frem til en avtale. De ga en kort anonym vurdering etter hver samtale. Meklerne gjorde det samme, beskrev eventuelle utfordringer i arbeidet og rapporterte om utfallet av meklingene. Det ble tatt lydopptak av samtlige samtaler.

18 måneder senere ble foreldrene intervjuet på telefon om meklingen, foreldresamarbeidet og bakgrunnen for at de skilte lag.

Utvalg

De 38 foreldreparene som befant seg i fastlåste konflikter, ble identifisert på grunnlag av to hovedkilder: Minst én av foreldrene oppga svært ulikt syn i ett eller flere spørsmål, og etter første time vurderte mekleren timen som svært vanskelig³. I et par tvilstilfeller støttet vi oss også til hva foreldrene sa om håp for å finne løsninger. Demografisk sett var det ikke forskjeller mellom denne gruppen og hele utvalget på 154 foreldrepar. Det som skilte dem ut ved siden av konfliktene, var at få uttrykte håp om å finne løsninger, og at langt flere møtte til mekling med tanker om å gå videre til retten (Gulbrandsen og Tjersland, 2013).

Det var både likheter og forskjeller i hvordan konfliktene utspilte seg i meklingsamtalene. Det kan naturligvis ikke hevdes at alle typer av skilsmissekonflikter er representert i lydopptakene, men de som kjenner dette arbeidsfeltet, vil trolig kunne bekrefte at sakene gir et bredt og sammensatt bilde av hva meklere ofte møter som strevsomt og fastlåsende.

Analyse

Analysene av det transkriberte materialet har flest likhetstrekk med det Charmaz (2008) omtaler som en sosialkonstruktivistisk forståelse av grounded theory. Jeg har holdt meg nær til teksten, lagt hovedvekt på dialogene mellom de to foreldrene og utviklet deskriptive kategorier for «hva de holder på med». Samtidig vurderte jeg hvordan det som ble sagt av én, på et gitt tidspunkt, inngikk i former for dynamisk samspill med noe som ble sagt – eller ikke blir sagt, men bare antydning og hintet til – på et annet tidspunkt i samtalene. Antakelsen var at de to kjente hverandres synspunkter og reagerte både i forhold til hva som var blitt sagt, og i forhold til hva de antok kunne bli sagt. I så måte baserte analysearbeidet seg på min, og mine medforskeres, forståelse og fortolkninger av de transkriberte dialogene.

Kunnskapsinteressen var utvilsomt klinikerens: Formålet med å analysere samspillet mellom partene var for i neste omgang å kunne hjelpe en mekler til å velge retning og fokus i samtaler til nytte for foreldre. I denne forstand har jeg mer hatt et blikk utenfra enn et blikk innenfra. Men det er bare delvis slik, for jeg har måttet søke å forstå hva slags opplevelser som lå bak foreldrenes handlemåter,

³Foreldrene oppgav 0–3 på en lickertskala fra 0 til 7, der 0 var ingen enighet og 7 var likt syn.

Meklerne oppgav 0–3 på en skala der 0 var stor vanskelighetsgrad og 7 var lett å håndtere.

og som kunne tenkes å gi næring til den konfliktfylte kommunikasjonen. Jeg har møtt samtaleteksten med en forforståelse som dels har vært farget av min praksis som mekler og parterapeut over mange år, dels av den kunnskapen jeg har om utfallsstudier av mekling (G ulbrandsen & Tjersland, 2010), meklingsideologier (Tjersland & G ulbrandsen, 2010) og sårbare sider ved skilsmisseprosessen (Clark-Stewart & Brentano, 2006).

Analyseprosessen over tid kan beskrives som en hermeneutisk spiralbevegelse med minst fem vendinger omkring aksene «konfliktfigurer». Først tok jeg for meg to saker meklerne beskrev som særs konfliktfylte og to de omtalte som samarbeidende. Jeg transkriberte samtalene og skrev et memo fra hver av dem. Det fremkom karakteristiske forskjeller i hvordan foreldrene snakket til hverandre og hvordan de beskrev og omtalte barna. Dette la grunnlaget for ytterligere nyanseringer av kjennetegn ved dialogene i saker som jeg tok for meg senere.

Dernest lyttet jeg meg igjennom prosessen i fire fastlåste saker med ulike meklere. Det var samtaler over både ett og flere møter. Jeg skrev ned et kort memo fra hver sak med særlig vekt på spørsmål som gjaldt: a) hva snakket foreldrene om? b) hvordan relaterte de seg til hverandre? og c) hvordan forholdt de seg til meklerens styring i samtalene?

I meklingsrommet er denne kartleggingen bare en begynnelse, men det er et viktig første skritt

Tredje vending kan beskrives som en ny analyserunde med flere konfliktsaker, dels transkribert av forfatteren selv, dels av andre for andre analyseformål. Etter hvert utformet jeg en matrise over de 13 konfliktsakene jeg hadde med følgende innhold: Temaer som foreldrene snakket om, situasjonsbeskrivelser, argumentasjonskjeder og gjensvar fra den andre.

En fjerde dreining av spiralen var prosessen der jeg sammenlignet notatene på tvers av sakene. Spørsmålet eller «saken» det var strid om, handlet stort sett om de samme temaene: samværmengde, bosted for barn, hva barn skulle informeres om, og nye partnere. Argumentasjonene kunne også være ganske likeartede i utgangspunktet; begge brukte ofte «barns beste» som argument. Men straks dialogene ble mer emosjonelle og hissige, begynte det å tre frem mønstre i argumentasjonen som pekte mot litt ulike konfliktkilder. Jeg forsøkte å se forbi saksinnholdet i det foreldrene kranglet om, og stilte spørsmålet: Hva kan være nyttige måter å se denne konflikten på når en skal utøve mekling? Slik identifiserte jeg seks kilder til konflikt i de 13 sakene. I noen av dem var kun én konfliktkilde representert, i andre var det flere. Dette leddet i analyseprosessen kan sammenlignes med det Charmaz (2008) omtaler som å utvikle mer analytiske kategorier.

Transkriberingen av andre saker fortsatte for andre formål. Etter hvert forelå det et rikt materiale fra ytterligere 15 konfliktsaker med relativt korte fortattede tekster om konflikttemaer og relasjonsbeskrivelser, samt eksempler som gjenga utsnitt av dialogen i meklingsrommet. Gjennomlesingen av disse sakene representerte en femte vending i analyseprosessen der både de deskriptive kategoriene og de mulige kildene til konflikt ble prøvd ut på stadig nye saker. Denne prøvingen førte til tilføyelse av to nye hovedkategorier. Jeg lyttet meg til sist igjennom lydopptakene fra de resterende 10 sakene, de fleste av én times varighet, uten å identifisere flere konfliktkilder. Variasjonen i materialet fremsto som uttømt.

Resultater

Jeg begynner med en kort beskrivelse av kjennetegn ved dialogene mellom foreldrene, før konfliktkildene blir beskrevet, eksemplifisert og kommentert.

Kjennetegn ved høyog lavkonfliktdialoger

Samtalene mellom foreldre i tyngre konflikt var preget av skiftende temaer og høyt emosjonelt trykk. Ofte fant jeg flere av følgende kjennetegn i hver sak:

- 1. *Kaos, i form av hyppige avbrytelser, skiftende tema og eskalerende følelsesuttrykk.* Når én begynte å snakke om bosted, kunne den andre adressere hendelser knyttet til bruddet, noe som fikk den første til å gripe til et tredje tema, som for eksempel hva hans mor hadde sagt til henne her om dagen. Slik beveget oppmerksomheten seg fra det ene til det andre. Én kunne også være ekstremt taus og uttrykksløs, noe som fort førte den andre inn i talestrømmer av den samme springende karakteren, mer og mer emosjonelt farget.
- 2. *Grunnleggende mistillit.* Én eller begge var i konstant beredskap til mulige skjulte motiver hos den andre. Uttrykk som «innsmitter», «god til å snakke for deg», «manipulerende» ble brukt hyppig. Tankelesing var fremtredende, med vekt på skjulte intensjoner og hensikter *bak* det som ble sagt: «Det du egentlig vil er å...». Ved ferskere brudd var mistilliten ofte kledd i en heftig emosjonalitet. Andre var preget av en form for fastfrosset og «holdt» mistro, formidlet mer nonverbalt enn verbalt, gjennom blant annet stemmeleie og taushet.
- 3. *Fravær av anerkjennelse.* Det var ikke plass i dialogen for kommentarer som løftet frem innsatsen til den andre og det denne hadde gjort i forhold til barn, hjem og fritid. Og om noe av

denne karakter ble sagt, var det bare som en innledende manøver, nærmest som et springbrett for kritikken som skulle komme: «Ja, du har vært hjemme med sykt barn, men i ni av ti tilfeller er det jeg som har måttet gå hjem fra jobben».

- 4. *Angrep og forsvar*. Dialogen hadde ofte den formen at én i utgangspunktet befant seg i en angripende posisjon, eller mer presist: ble lest slik. Ytringene kom i form av sinne eller forbitrelse, sorg, fortvilelse og/eller appell. Den andre svarte med motangrep, forsvar, avvisning, sarkasme, saklighet og/eller taushet. Temaet eller «saken» det sto strid om, kom i bakgrunnen, fortrent av påstander om den andre, som gjerne svarte tilbake med samme mynt. Autoriteter utenfor rommet ble ofte referert til som sannhetsvitner.

Samtalene mellom foreldre i tyngre konflikt er preget av skiftende temaer og høyt emosjonelt trykk

Noen kjennetegn ved lavkonfliktsakene kan bidra til utfylle dette bildet, fordi de tydeliggjør noe som ofte var fraværende hos de andre:

- 1. *Utfyllende kommunikasjon*. Når foreldrene snakket om barna, hvordan livet hadde vært og/eller om fremtidsplaner, supplerte og utdypet de hverandre. Om en stoppet opp, tok den andre over og fullførte setningen. Samtalene kunne minne om teatersport på sitt beste, der to sier ja til hverandres innspill. En liten illustrasjon på dette:

Mor: Det er sånn vi har snakket om at vi er enige i at barna skal ha én hovedbase, ett sted hvor de er litt mer.

Far: Hm (bekrefter).

Mor: Vi ser for oss det som er foreslått til å bli ny ordning, annenhver torsdag til fredag og annenhver torsdag til søndag med eventuelt forlengelse til mandag hvis vi ser at det er bedre. Må se litt på barna også.

Far: Hva som funker best for dem.

Mor: Ja, hvis man ser at det kanskje ikke er noe hyggelig å bryte opp søndag kvelden og bedre å levere på mandag. Se det an litt.

Far: Ja. Prøve ut litt med barna og se hvordan de reagerer på det.

- 2. *Barneperspektiv*. Oppmerksomheten var i høy grad rettet mot barna, hvordan de reagerte, hva de hadde sagt, hvordan de hadde vist omsorg for hverandre og for foreldrene. De hjalp hverandre til å gi et svært levende bilde av dem. Det står i motsetning til omtalen av barn i konfliktsakene, der denne snarere fremsto som argumenter for bestemte løsninger og heller formidlet et noe overflatisk inntrykk av barna.
- 3. *Åpenhet og fleksibilitet*. Det var lov til å uttrykke såre følelser etter bruddet, lengsel etter barna, bekymringer for dem, uten at den andre svarte på en defensiv måte. Foreldrene var lyttende til hverandre, tillot sidespor i samtalen og tilbød seg å hjelpe dersom utforutsette hendelser inntraff i hverdagen.
- 4. *Løsningsorientering*. De var orientert mot det praktiske; hva hadde virket, hva hadde ikke virket, og hva kunne de endre på. Det var legitimt å forankre valgene i både hva som var best for barna og dem selv. Beslutningene ble basert på erfaring snarere enn prinsipper. Foreldrene i konflikt brukte ofte utsagn av typen: «Prinsipielt mener jeg at barn...», mens slike formuleringer knapt var å finne i de andre sakene.

Kort oppsummert var høykonfliktsakene, i motsetning til de andre, preget av avbrytelser, fokusskifter, angrep, forsvar, ikkebekreftelse, rigiditet, problem- og prinsipporientering. Hvis barn ble omtalt, var det snarere som et argument for eller mot noe, og beskrivelsene ga sjelden et godt innblikk i barnets reaksjoner.

Kilder til konflikt

Jeg så etter temaer som utløste heftig emosjonalitet i samtalene. Noen handlet ikke overraskende om krenkelser knyttet til bruddet, men enda mer fremtredende var foreldres bekymringer for barn og hvordan dialogen ble låst når det ikke var rom til å snakke om dette. Flere kilder ble identifisert, og i noen saker overlappet de hverandre. Her omtales de enkeltvis.

1. Én aksepterer ikke bruddet; den andre avviser temaet

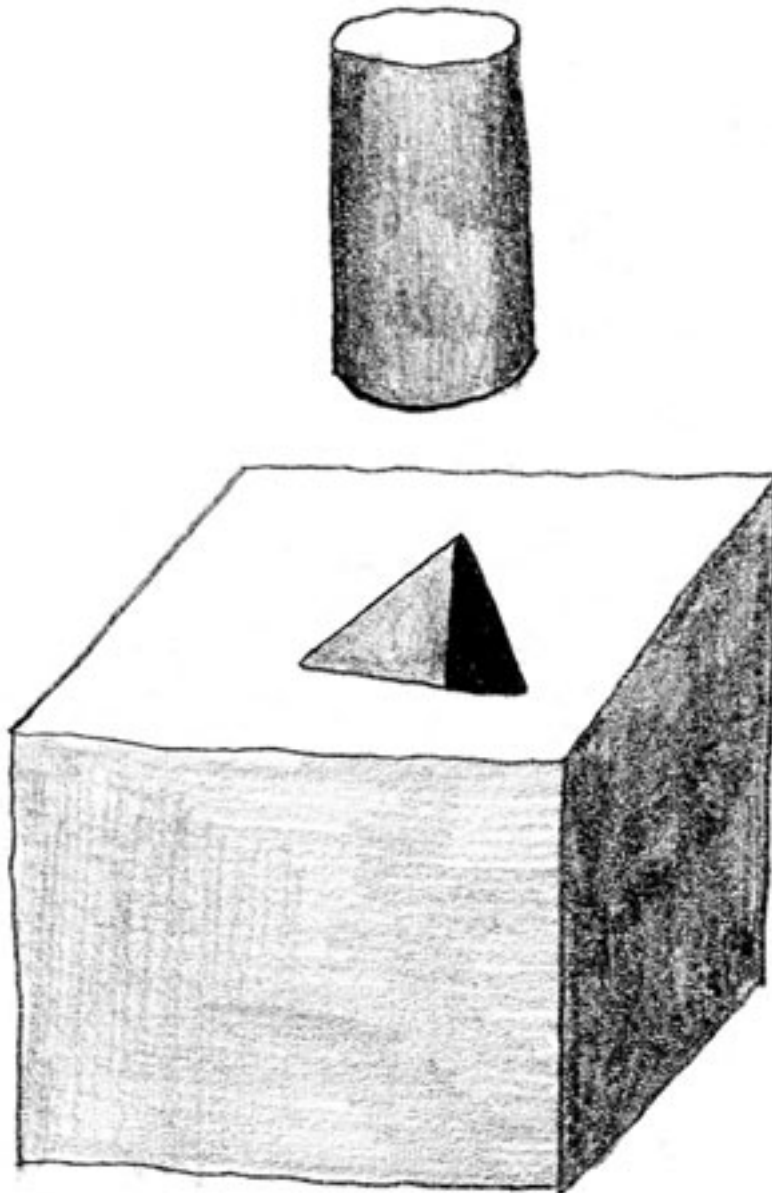
Dette var saker der relasjonen mellom foreldrene sto sentralt. De snakket om barn og andre temaer, men bakteppet for mye av det som ble sagt var adskillelsen mellom dem. Den ene ledet stadig samtalen inn på muligheten for en fortsettelse. Den andre svarte gjerne med å bli strengt saklig, minnet om at det var avtaler som var temaet, og ignorerte utsagn som var knyttet til parforholdet. Men det hendte også at denne ble fanget, og svarte tilbake med bebreidelser om hvordan den andre hadde vært å leve sammen med. Det var vanskelig å enes om hva de skulle snakke om; parforholdet og veien

tilbake til fortsatt samliv eller fremtiden som separerte foreldre. Temaene skiftet fort, og fortvilelsen og sorgen kunne ta form av trusler: «Hvis du vil bryte, så kan du bare pakke og dra. Barnet blir her hos meg!»

Et foreldrepar var samboere da mor ble gravid. Hun flyttet fra mannen tre måneder ut i svangerskapet. Far bestilte mekling da barnet var fire uker gammelt. Det var stor geografisk avstand mellom hjemmene. Han snakker om flere temaer på en gang. Hun tier:

Far: Og så kom hu lille her til verden, og vi skulle flytte sammen igjen. Gang på gang snakket vi om det. Så fikk jeg høre at nå kommer vi, nå kommer vi! Og hver gang ble det stoppet... Og i går så var det ingen som ringte til meg. Avtalen var at jeg skulle ha barnet i går. Og hvorfor ringte ikke du til meg? Fordi du sa til meg, med dine egne ord, at du hadde ikke fortalt noe til foreldrene dine om at hun skulle være hos meg. Og derfor var ikke hun hos meg... Det som er hovedsaken her nå for meg det er å lage en samværsplan om barnet. Være venner og samarbeide. Advokaten sitter og følger med. Og han ser etter hva som er best for meg å gjøre!

Far skiftet mellom å be om fortsatt parforhold, etterlyse samværsavtaler, angripe mors foreldre og true med advokat. Mor fremsto som utydelig og unngående. Det var uklart om det handlet om ambivalens knyttet til bruddet eller frykt eller tvil om samværsordningen. Mekleren strevde med å finne fokus.

2. Én er dypt krenket over måten bruddet skjedde på; den andre unngår temaet

Opplevelser knyttet til svik og krenkelser fikk stor plass i disse dialogene. Temaer i intimsfæren mellom de to hadde plutselig blitt formidlet videre til familie og venner, eller en av dem hadde nylig fått vite noe om partneren som hadde vært skjult. Utroskap var et særlig følsomt tema.

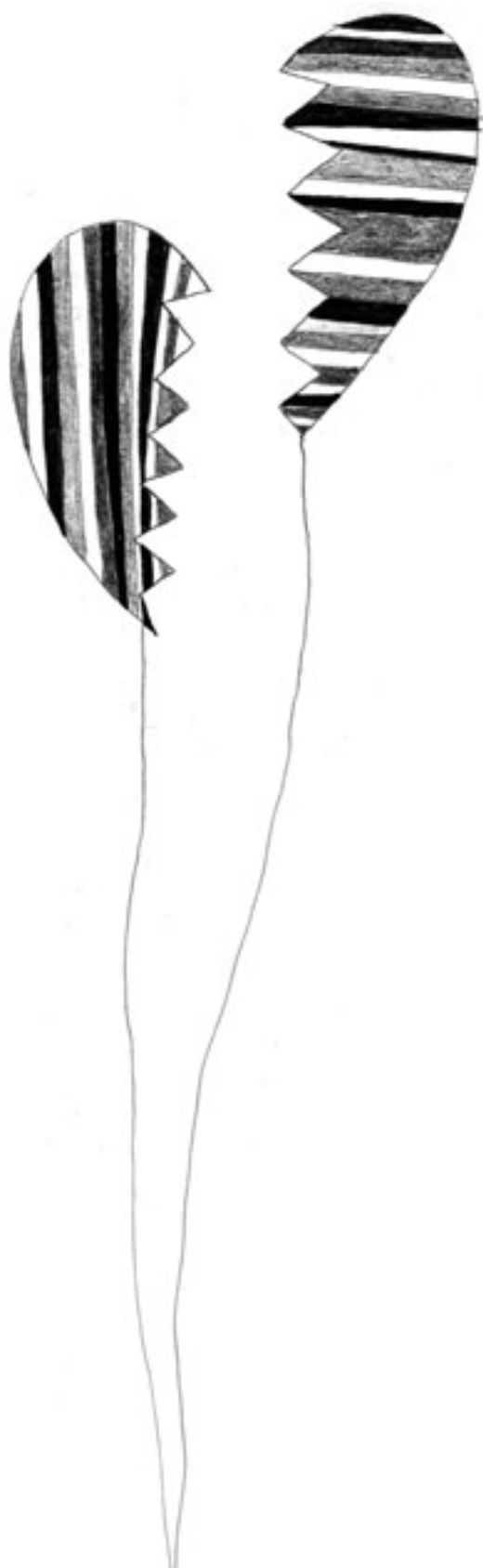
Kjernekonflikten handler ikke så mye om at de hadde gått fra hverandre som måten det hadde skjedd på. Forsøk på å snakke om ordninger for barn falt tungt til jorden.

Et eksempel var et foreldrepar med et langt samliv bak seg. De hadde vært i parterapi. Hun visste at han hadde ny kjæreste, men det var nærmest nedverdiggende for henne å si det. Hun forventet at det kom fra han:

Mor: Jeg ønsker å påpeke at det er han som har gjort det slutt. Og det er faktisk noe som jeg er nødt til å si før vi begynner med noen form for mekling i det hele tatt. Jeg har totalt mistet tilliten til han! Så lenge han ikke er villig til å legge alle kortene på bordet, er det ikke mulig for meg å gå videre. Jeg sliter forferdelig for tida. Det som har skjedd har med hans privatliv å gjøre. De to siste årene og de siste ukene. Nå nekter han å ha noen befatning med det. Det har å gjøre med noe så grunnleggende som identitet. Og dette er viktig å få avklart, fordi det har noe å gjøre med hva vi skal si til våre barn. Jeg må også nevne at jeg har fått servert en del kommentarer fra mine barn og fra felles kjente. Det handler om vår private separasjon og om hans framtidige boligplaner. Og det skjer uten at han har snakket med meg om det! Det betyr at han bruker omveier. Han er illojal mot meg. Tilliten er totalt ødelagt. Det er det viktig for meg å få sagt!

Hun snakket i et høyt tempo og vekslet mellom tårer og raseriutbrudd. Han var taus, og så mye en annen vei. Omsider, når han fikk ordet, hevdet han at det ikke var tid for dette nå, og etterlyste avtaletemaet. Hun eksploderte.

Det handler om sterke krefter. Denne kvinnen formidler hvor sårbart det kan være å bli vraket av en partner som hun en gang valgte for livet sitt og som hun i mange år hadde delt hverdag og fest med. Det representerer en trussel mot både selvfølelse og identitet. Hun uttrykte behov for å forstå den andres valg, og ba om hjelp til å snakke igjennom dette. Hans unngåelse kan fortolkes på ulike måter, for eksempel skam knyttet til svik, at han ikke hadde noen klare svar på sine handlinger eller fryktet at temaet kunne reaktivere håp om forsoning.

I tilknytning til begge kildene omtalt så langt har hun en dårlig sak; det er ikke legitimt å snakke om slike temaer når mekling skal handle om barn. Det er ikke minst en utfordring for mekleren som skal prøve å hjelpe dem: Ved å overse hennes tema vil samtaler om barn lett bli avsporet eller fastlåst. Og motsatt kan hun komme i konflikt med far, som kan vise til regler for hva samtalen skal handle om.

3. Én er bekymret for omsorgssvikt hos den andre, denne avviser temaet

Den ene mente at den andre hadde problemer som ga alvorlige utslag i omsorgen for barnet, for eksempel bruk av rusmidler, spilleavhengighet, sinnereaksjoner, psykiske problemer, ustabil livsstil og hyppig skifte av partnere. Når den andre avviste bekymringene, kom den første med flere eksempler. Slik spisset samtalen seg til. Bekymringene kunne være av det resignerte slaget; «du er uforbederlig», og med forventninger om endringer; «du må ta deg sammen».

Ofte hadde én bestemt hendelse utløst bekymringene. Det førte til brå endringer i samværet, og i kjølvannet fulgte nye episoder som befestet konfliktene. Foreldrene validerte ikke hverandres opplevelser. I én sak startet det med en episode ett år tilbake som utviklet seg til å bli en kronisk konflikt. Foreldrene hadde samarbeidet rimelig bra i flere år om sønnen Jesper, ti år gammel, med stabil samværsordning og felles julaften. En natt under samvær med far ble mor ringt opp av barnevernvakten. Hun måtte komme og hente sønnen; far var tatt for å kjøre i påvirket tilstand med gutten i bilen.

Mor: Det blir jeg kjempefrustrert over, veldig sint og bekymret. Så jeg sier til far at da kan han bare glemme å feire julaften sammen med oss. Men da Jesper får høre dette, blir han veldig lei seg. Derfor ringer jeg far litt senere og sier at han kan komme på julaften likevel. Men da ville ikke far komme. Han sa også at jeg bare kunne glemme at han tok Jesper annenhver helg.

Nye hendelser helte bensin på bålet:

Far: Mor nekter samvær. I tillegg bruker hun Jesper sin telefon og skjeller meg ut med den!... (hever stemmen). Ole (mors samboer) har heller ikke noe med å ta min sønns telefon for å skjelle meg ut. Første gang gjorde han det foran min sønn, på hans telefon, mens han hørte på!

Mor: Men du vet hvorfor? Kanskje du ikke skal komme inn og slå meg og sparke meg, mens sønnen din ser på da?

Bildet av de personlige problemene vokser i omfang. Mekleren får høre at de var sentrale som forklaring på samlivsbruddet, og at de fortsetter å gi næring til bekymringer for barnet under samværet. I en annen sak der samtalen begynte som strid om samværstider, dreide den seg ganske fort over til beskrivelser av far som spilleavhengig og medisinnmisbruker. Han svarte med at barna burde flytte til ham så lenge mor hadde fått en samboer som ikke snakket norsk.

Eksemplene illustrerer en situasjon der det snakkes om temaer som er legitime i en meklingsammenheng; avtaler for barn. Men det er måten bekymringene håndteres på, som bidrar til at dialogene låser seg. Mekleren befinner seg i en situasjon som uvegerlig utløser spørsmål om «hva som er den sanne beretningen om det som skjer under samværet?» og «hva slags problemer har den andre forelder reelt sett?». Samtidig vet hun at dersom hun går inn fra slike kanter, kan hun bli oppfattet som partisk, med det resultatet at meklingen brytes.

4. Én er bekymret for innlevelsen i barnet, og defineres som oversensitiv av den andre

Engstelsen var også her at barn kunne lide overlast. Den var utløst av opplevelser av at den andre ikke så, forsto eller tok hensyn til tegn på at barnet ikke hadde det bra. Det dreide seg ofte om ulike fortolkninger av små barn. En ganske typisk reaksjon fra den forelder som kjente seg angrepet, var svar av typen «du blander egne reaksjoner med barnas»:

Mor: Hun var tre år i jula og jeg ser det nå at hun er for liten til å være delt så mye mellom to hjem. Hun har behov for ett hjem. Jeg ser det på henne; hun har behov for mindre samvær til hun er litt større. Jeg tror det er viktig for henne å ha fast base og ikke dele seg så mye mellom to hjem rett og slett. Hun virker litt sånn forvirra innimellom, syns jeg, på hva som gjelder her og hva som gjelder der. Hun klarer ikke helt å skille. Jeg merker og at hun er ekstremt kontaktsøkende når hun har vært lenge borte fra meg og fra hjemmet sitt. Det er mulig at hun er slik når hun kommer til deg også, men hun virker litt splittet. Hun er urolig om natta de første nettene. Etter hun har lagt seg må hun ligge i senga mi. I natt skulle hun til og med ligge oppå magen

min, eller altså ligge helt utenpå meg. Jeg føler liksom at hun har et veldig behov for å komme tilbake, på en måte. Så det er hovedgrunnen til at jeg har bedt om mekling.

Far: For du har ment det samme hele tiden, ikke sant?

Mor: Ja. Jeg har, eller, ja det er riktig. Jeg har ment at hun har behov for å ha ett hjem hele tiden.

Far: Jeg synes det er forferdelig trist... jeg synes at jeg har en god følelse. Du projiserer dine egne behov, ønsker, lengsler og ensomhet over på barnet. Ja, dette er provoserende for deg å høre, men det er sånn jeg opplever det. Det som jeg hørte nå, det er i større grad tufta på mors egne behov og ikke barnets beste... Jeg er en trygg og god farsfigur for barnet.

I flere saker dreide det seg om en ny meklingsrunde. Foreldrene hadde fulgt en avtale om barn over noen tid. Da de utformet denne rett etter bruddet, hadde en av dem strukket seg lenger enn det denne i ettertid kunne stå inne for. Beslutningene i første runde bygde på et ønske om å få til et samarbeid, så de, ikke sjelden koblet med dårlig samvittighet etter å ha initiert et brudd. Så kom det reaksjoner hos barna som kunne tolkes dit hen at avtalene ikke fungerte godt for dem. Med separasjonen mer på avstand, og egne reaksjoner under bedre kontroll, tok en av foreldrene initiativ til å gjøre endringer i avtalen.

Mekleren befinner seg ofte midt inne i en strøm av emosjonelle utbrudd og respektløs kommunikasjon

Det var ganske karakteristisk i diskusjoner som den ovenfor at motargumentene ble forankret i generelle utsagn om «barnets beste», gjerne med referanse til utviklingspsykologi. Det barnet de snakket om, ble litt borte. Samtidig var det ikke legitimt å vise til egne behov for samvær med barnet. Slike motiver ble mistenkeliggjort. Den som følte seg angrepet, ble opptatt av å markere sin egen plass som forelder og definerte bekymringstemaet som uaktuelt å snakke om. Samtalen dreide seg ganske snart over til en diskusjon om konkrete samværskjemaer. Foreldrene ble mer rigide, og meklings samtalen førte ingen steds hen. Mekleren ble utsatt for appeller om å bekrefte ulike versjoner av at «barn trenger ett hjem» og at «barn trenger far». Foreldrene etterlyste rasjonelle vurderinger på områder som for hver av dem var fylt av følelser.

5. Økonomi bekymrer, men én eller begge behandler det som illegitimt samtaletema

Dette var situasjoner der bekymringene ikke ble uttalt så direkte, i hvert fall ikke i første del av samtalen, men de lå under der hele tiden som en potensiell verkebyll, som en frykt for hvordan man skulle klare utgifter, omsorgsoppgaver og jobb. Det var mødre som hadde vært hjemmeværende med menn i godt betalt arbeid, arbeidsledige fedre med barnets mor i fulltids arbeid, mødre og fedre med nyere bolig og stor gjeld. Tidvis ble temaet behandlet som om det var uverdige å snakke om, tidvis som om det var farlig å ta det opp, som om noen satt med noen hemmelige kort som helst ikke burde vises. I stedet kunne foreldrene snakke med stort engasjement om barns behov for stabilitet, for ro, for å ha like mye kontakt med begge, osv. Det fastlåste dreide seg om én eller to dagers forskjell i samvær. Derfor var det vanskelig å forstå den hektiske emosjonaliteten dette utløste, ikke minst når barn hadde blitt eldre og kunne klare seg mer selv. De underliggende bekymringene kom gjerne opp på indirekte måter.

I en sak hadde to gutter på 12 og 15 år hatt delt bosted og adresse hos hver sin forelder over flere år. Så begynte den eldste å redusere på antall dager hos far. Mor hadde observert konflikter mellom far, hans samboer og sønnene. Hun tok initiativ til ny mekling for å endre avtalen «slik at den avspeilet praksis», dvs. at eldstemann fikk bostedsadresse hos henne. Far samtykket i endringer i samværet for den eldste, men avviste endringer i bosted. Mor argumenterte med dårlig forhold til fars samboer, og far kom i forsvar. Motsetningene ble steilere. De gikk med uforrettet sak. Før dette, helt på slutten av samtalen, antydte far noe om konsekvenser for skatteklasser og bidrag ved endring av bosted, men da var foreldrene allerede på vei ut. Temaet ble liggende uberørt og utforsket.

Ved å se etter kilder til konflikt kan man holde fast på noe av det som hindrer foreldrene i å snakke

Etter norsk lov har foreldre stor frihet til å inngå de økonomiske avtaler de måtte ønske. For å håndtere konflikter er det utformet regler knyttet til samværsomfang og bostedsadresse for barn, som gir føringer for skatteklasser, barnetrygd og barnebidrag. For familier med trang økonomi kan avtalene om barn være avgjørende for om hjulene kan gå rundt eller ikke. Men det er også slik, i noen av de sakene der konflikten er størst, at konsekvensene er langt mindre enn det foreldrene antar. Når dette ikke snakkes om, bidrar ofte fantasien til å forstørre dem. Slik fremtrer fastlåsingene i noen av disse sakene som ganske unødvendig.

6. Barn initierer selv endringer og fortolkes ulikt

I noen av sakene var den direkte foranledningen til at en av foreldrene bestilte mekling, at barna selv hadde begynt å ta initiativ til å endre samvær og bosted, slik som i eksemplet ovenfor. Barna hadde levd med en ordning en stund og var ofte i tidlig ungdomsalder. Initiativet kunne tilspisse situasjonen mellom foreldrene. De fremsto som sterkt uenige om hvordan de skulle forstå og forholde seg til barnets handlemåter. Den ene sa «vi må lytte til...», og den andre svarte at «vi er fortsatt foreldre og må tåle å ta upopulære avgjørelser». Det var også dem som sa at «det er du som har fått henne til ikke å komme», og der gjensvaret var «jeg har jo oppfordret henne til å dra!», fylt av detaljer omkring dette.

I en sak hadde datter på 14 år hatt bosted hos mor og samvær med far hver andre uke, en avtale de hadde fulgt med tilfredshet i flere år. Avtalen innbar noen økonomiske fordeler for mor. Far bestilte mekling etter en hendelse der datteren ringte til ham sent en kveld og spurte om hun kunne bli hentet. Hun og mor hadde hatt en fryktelig krangel; datteren «ville ikke bo der lenger». Mor så det som en vanlig hendelse som kunne skje i forholdet til en datter som var midt i en brytningstid. Far mente at mor ikke tok datterens ønsker på alvor, noe hun burde gjøre, alderen tatt i betraktning. Han var rede til å gå rettens vei for at datteren kunne bestemme bosted selv. Mor svarte med økonomiske argumenter: Ved flytting ville hun ikke lenger kunne beholde leiligheten sin! Foreldrene hadde tidligere håndtert økonomiske spørsmål med stor smidighet. Derfor er det ikke utenkelig at det som bidro mest til reaksjonene, var datterens ønske om å flytte fra mor.

Det var flere kilder til konflikt i denne saken. Når barn initierer endringer, er det nettopp dette som gjør dem så kompliserte. Hva skal man gripe fatt i? Det kan dreie seg om både bekymringer for barn, for økonomi og for hvordan man skal forstå og forholde seg til barns reaksjoner. Det siste kan også være en utfordring for ungdomsforeldre som lever sammen. I kjølvannet av en skilsmisse må foreldre finne ut hva de skal legge mest vekt på. Da er det lett både å blande kort og å skyte på hverandre. Meklere kan bidra til å skille de ulike konfliktkildene fra hverandre. Ikke minst kan de initiere at barnets egne tanker om ordninger kan bli hørt, ikke for å «la barn bestemme», men for at foreldre skal bli opplyste om hvordan barna tenker – før de fatter sine beslutninger.

7. Ulike livsprosjekter – uforenelige med aktivt foreldreskap for begge

Etter bruddet kan både hun og han treffe valg som truer samarbeidsordningen og kontakten med barna. I dette materialet handlet det i hovedsak om at én forelder sa ja til ny jobb- eller utdanningsmulighet, valgte å flytte sammen med ny kjæreste og dennes barn eller bestemte seg

for å flytte tilbake til stedet der hun/han hadde sine røtter. Endringer i geografisk avstand mellom hjemmene ville endre den jevnlike kontakten med begge foreldre. En ny kjæreste i livet til barna og ekspartneren utløste følelser av å miste innflytelse og kontakt med barna. Konfliktene var oftere å finne i saker der bruddet lå litt tilbake i tid og ble utløst av at en av foreldrene kjente seg truet av endringer, planlagte eller gjennomførte. Synspunktene sto så steilt mot hverandre at minst én av dem så retten som eneste utvei.

I en sak ønsket en mor med to små barn å flytte med dem til en annen del av landet. Foreldrene hadde vært skilt i tre år. Ønsket var knyttet både til det å flytte sammen med en ny mann og utsikter til ny jobb. Far hadde barna annen hver helg og overnatting en gang i uka og var tydelig involvert i barnas liv.

Far: Min ekssamboer har sagt at hun vil flytte, langt, til et sted der jeg ikke får noe vesentlig samvær med barna. Det er også umulig for meg å flytte etter, så jeg mener det er uaktuelt... Hun vil flytte til et sted der ungene ikke har noen tilhørighet og ingen slektninger fra før. Hun tar dem ut av det miljøet de har vokst opp i og i realiteten bort fra sin far.

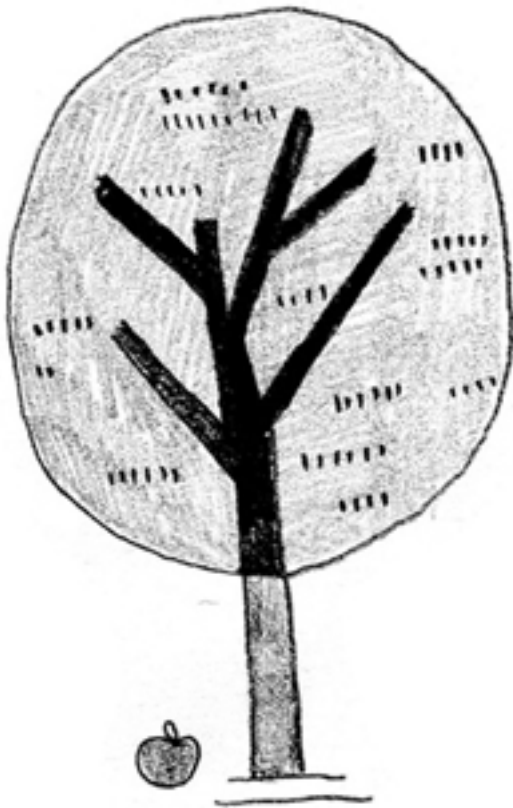
Mor: Jeg har jo sagt at jeg ønsker å flytte.

Det gjør jeg også på grunn av barna, for at de skal få mer ro i hverdagen og slippe stresset som er i byen. En ting er at man bor sammen og kan bytte på oppgaver, men alene blir det lange dager. Jeg blir mye alene om ansvaret. Når det skal fungere med jobb, vet jeg at jeg kan gi et mye bedre tilbud til dem et annet sted. Jeg får mye bedre tid i forhold til at de skal begynne på skole.

Det artet seg som en uløselig konflikt, uten noen utvei som kunne ivareta begge ønsker. Far fortvilte over utsiktene til å miste den daglige kontakten med barna. Det hjalp ikke at han fikk tilbud om mer tid med barna i ferier. Mor hadde funnet en kjæreste, en ny samlivspartner å dele hverdagen med. «Jeg er ung, i begynnelsen av 30-årene; skal jeg ikke kunne si ja til en ny mulighet i livet når barna ikke vil lide overlast? Tross alt er det jeg som har hatt mest med dem å gjøre!»

I materialet var det et mangfold av grunner for ønsker om endringer, og de ble fremført med stort engasjement. Det dreier seg om situasjoner der det ikke finnes løsninger som er ideelle for alle

dem som er berørt. Snarere handler det om å finne frem til hva som er mulig for de berørte å leve med.

8. Stemmer utenfra låser dialogen

Foreldre i mekling lever ikke i et vakuum. Svært ofte har de snakket med andre om sin situasjon, og de kan ha med seg sterke og imperative synspunkter inn i meklingsrommet. Slik blir disse andre ofte part i konflikten. De gir stemmer utenfra som forstyrrer dialogen mellom foreldrene. Flere av parene var preget av dette. Meklingen ble på en måte ikke mellom de to når de refererte til andre som ikke var til stede, og som verken kunne bekrefte eller avkrefte det som ble tillagt dem. Noen ganger dreide det seg om besteforeldre, som i en sak der en ung mor hadde flyttet fra en barnefar med et stort spilleproblem. Morfar fulgte mor til meklingen. Far sa at han kjente seg motarbeidet og påpekte det at morfar satt på venteværelset:

T: Men føler du at du blir motarbeidet av mor? Eller tenker du at det er foreldrene hennes som står bak?

F: Jeg vet ikke hvem som står bak dette her jeg.

T: Nei.

F: Jeg vet ikke noe lenger jeg.

T: Nei.

F: ... det får være måte på hvor mange avtaler et menneske skal kunne lage med meg, og så si til meg etterpå at nei, det er andre, det er på grunn av, det er andre sin feil, ikke min feil.

De hentet støtte i ekspertutsagn fra Barneombudet, Foreningen 2 Foreldre, advokater, psykologer, osv. Det bidro ikke til å bedre dialogen; snarere tvert om. Den andre svarte gjerne med å vise til en annen ekspert. Det gjorde ikke saken bedre når denne også var en samboer:

M: Din kjæreste er jurist og er spesialist på dette med familierett. Jeg får mail fra deg F som jeg vet umulig kan være skrevet av deg, og det provoserer veldig når det står hilsen F og ikke hilsen din kjæreste... Jeg føler at det er en ubalanse for jeg kommer hit alene og konsulterer ikke, mens du på en måte har en rådgiver.

Det var også tilfeller der en av foreldrene møtte med en form for bundet mandat, noen med råd fra sin advokat om ikke å inngå avtaler, andre med føringer fra barnevern eller andre instanser om å opptre på en bestemt måte. I det minste la foreldrene det frem slik. Utfordringen for meklere var å gi rom til de andre røstene, uten at det rokket ved foreldrenes rett til å fatte sine egne beslutninger.

Diskusjon

På grunnlag av lydopptak fra et utvalg meklingsaker har jeg identifisert flere forhold som ligger bak og bidrar til gordiske knuter i konflikter mellom foreldre etter samlivsbrudd. Mitt blikk har vært på relasjonelle konflikter mellom foreldre, slik disse fremsto i meklingsamtaler som hadde som formelt mål å hjelpe dem med avtaler. Denne måten å beskrive kildene til det fastlåste på kan forhåpentlig hjelpe meklere å finne fram til temaer som kan gjøre samtalene mer meningsfulle for foreldrene. Det er slike fenomener jeg har forsøkt å løfte frem. Når minst én forelder er fylt av bekymringer for hvordan barnet deres har det, er det dette temaet som overskygger alle andre. Når én er fylt av sorg og fortvilelse over bruddet, kan ikke temaet avvises som irrelevant i situasjonen. Når fremtidige

livsprosjekter kolliderer, eller når andre utenfor meklingsrommet setter agendaen, da er det dette som setter sitt preg på måten foreldrene forholder seg på, både til hverandre og til mekleren.

Ved å se etter kilder til konflikt kan man gi det relasjonelle et tematisk innhold som hjelper mekleren til å holde fast på noe av det som hindrer foreldrene i å snakke om fremtiden og om ordninger for barn

I retningslinjene som er utarbeidet for den obligatoriske meklingen i Norge, foreligger det ingen forbud mot å snakke om slike kilder til konflikt. De er bare ikke nevnt. Fokus i forskriftene er på sak og avtaler, og mekleren er tillagt mange informative oppgaver. En fare ved dette er at meklere i møte med sterke følelsesmessige uttrykk retter oppmerksomheten den saklige veien. Det er rimelig å spørre om det kan være en av grunnene til at så mange konfliktpar avbryter meklingen uten avtale og etter kort tid. Informasjon har svært begrenset nytteverdi når noe er emosjonelt opprørende.

Det tas det ikke stilling til om bekymringene var forankret i reelle hendelser, eller om de handlet om ulike opplevelser av virkeligheten. Sannsynligvis dreide det seg ofte om begge deler. Uansett var det disse kildene som sto frem gjennom analysene av dialogene som drivkrefter i det konfliktfylte. Betegnelsen *kilder* pretenderer heller ikke å si noe om de «egentlige» eller opprinnelige grunnene til motsetningene. Det vil alltid være mulig å peke på flere forklaringer.

Jeg har pekt på at meklingslitteraturen i senere år har løftet frem betydningen av å ta opp relasjonelle temaer i konfliktsaker. Samtidig har begrepsbruken vært særdeles allmenn og lite retningsgivende for hvordan en hjelper kan forholde seg. Mekleren befinner seg ofte midt inne i en strøm av emosjonelle utbrudd og respektløs kommunikasjon. Det vesentlige spørsmålet er «hva skal jeg fokusere på, og når skal jeg gjøre det, for å være til best mulig hjelp?». Ved å se etter kilder til konflikt kan man gi det relasjonelle et tematisk innhold som hjelper mekleren til å holde fast på *noe* av det som hindrer foreldrene i å snakke om fremtiden og om ordninger for barn. I dette ligger det ikke å redefinere mekling til en form for terapeutisk prosess der relasjonelle forhold skal bearbeides, eller å gi hjelp til å tømme følelser. Det handler snarere om å være oppmerksom på temaer som aktiverer de opprørte følelsene, slik at mekleren kan løfte det opp når det er der, tematisere det, validere det som forståelig, utforske det der og da, før hun går videre i avtalearbeidet.

Dette er vanskelig å ivareta innenfor en meklingsramme på ett møte. Med foreldre i høykonflikt kan man trenge både fem og seks og flere samtaler, før de kan komme frem til en bedre forståelse av samarbeidet seg imellom. Får man partenes aksept til det å bruke noe mer tid, kan man tillate seg å gå inn på slike sidespor.

Konklusjon

Signaler på konflikt i det studerte materialet var hyppige avbrytelser og temaskifter, eskalerende emosjonelle uttrykksmåter, verbale og nonverbale, og fravær av gjensidig bekreftelse. Når meklere møter dette, kan de med fordel søke å sortere ut mulige konfliktkilder. Denne studien har identifisert ut to kilder knyttet til bruddet, fire til forståelse og omsorg for barn, én til antagonistiske ideer om livet fremover og én til røster utenfra som preget dialogen mellom foreldrene. Det ligger mange metodiske utfordringer i kjølvannet av det å identifisere kilder til konflikt. I meklingsrommet er denne kartleggingen bare en begynnelse, men det er et viktig første skritt.

Hvorfor låser det seg mellom foreldre i intens konflikt etter samlivsbrudd?

Wenke Gulbrandsen, forsker ved Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo, har analysert hvordan foreldre i store konflikter snakker sammen under meklingsamtaler. Resultatene presenterer hun i denne forskningsartikkelen.

Hun skiller mellom de «gjengse» meklingssakene med lavere konfliktnivå – og de virkelig vanskelige med ekstremt høyt konfliktnivå. Hun har identifisert åtte grunner til at det låser seg for foreldrepar som havner i høy konflikt.

Gulbrandsen oppfordrer meklere til å se etter tegn til fastlåsende samspill og ta det opp i samtalen med foreldrene.

– Det er nødvendig for fagfeltet å erkjenne at i de vanskelige sakene er det ikke bare foreldrene, men også mekleren som låses fast, sier hun.

Mekling er obligatorisk ved skilsmisse hvis paret har mindreårige barn sammen. 20 800 foreldrepar møtte til mekling i 2011, ifølge Statistisk sentralbyrå. Ett av fire foreldrepar

som går fra hverandre, har store konflikter. Flertallet av disse venter ikke at mekling skal være til hjelp for dem, de avslutter meklingen etter kort tid, og de har ingen avtale om omsorgen for barna.

Her er de åtte kjennetegnene til fastlåsende konflikt, ifølge Gulbrandsens studie:

- 1 Minst én aksepterer ikke bruddet; den andre avviser temaet
- 2 Én er dypt krenket over måten bruddet skjedde på; den andre unngår temaet
- 3 Én er bekymret for omsorgssvikt hos den andre, denne avviser temaet
- 4 Én er bekymret for barns innlevelse i konflikten og defineres som oversensitiv av den andre
- 5 Barn har selv blitt aktører i konflikten
- 6 Økonomi bekymrer, men én eller begge behandler det som et upassende samtaletema
- 7 Foreldrene har uforenlige ideer om fremtiden
- 8 Andre påskynder konflikten

Referanser

- Amato, P. R. (2000). The consequences of divorce for adults and children. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 1269–1287.
- Amato, P. R. (2001). Children of divorce in the 1990s: an update of Amato and Keith (1991) meta-analysis. *Journal of Family Psychology*, 15, 355–370.
- Brown, E. M. (1997). Comprehensive divorce mediation. I E. Kruk (red.), *Mediation and conflict resolution in social work and the human services* (s. 37–54). Chicago: Nelson-Hall.
- Bush, R. A. B. & Folger, J. P. (2005). *The promise of mediation. The transformative approach to conflict*. San Francisco: John Wiley & Sons.
- Charmaz, K. (2008). Grounded theory. I J. A. Smith (red.), *Qualitative psychology. A practical guide to research methods* (s. 81–110). Los Angeles: Sage Publications.
- Cheng, H., Dunn, J., O'Connor, T.G., Golding, J. & the ALSPAC Study Team (2006). Factors Moderating Children's Adjustment to Parental Separation: Findings from a Community Study in England. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 34(2), 239–250.

- Clark-Stewart, A. & Brentano, C. (2006). *Divorce. Causes and consequences*. London: Yale University Press.
- Coogler, O. J. (1978). *Structured mediation in divorce settlement: A handbook for marital mediators*. Lexington, M. A.: Lexington Books.
- Ekeland, T.-J. (2004). *Konflikt og konfliktforståelse for helse- og sosialarbeidere*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Emery, R. E. (1999). *Marriage, divorce, and children's adjustment (2. utg.)*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Forskrift om mekling etter ekteskapsloven og barneloven (2006). Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Oslo.
- Gulbrandsen, W. & Tjersland, O. A. (2010). Mekling ved samlivsbrudd: en oversikt over effektstudier. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 47(8), 705–714.
- Gulbrandsen, W. & Tjersland, O. A. (2013). Hvordan virker obligatorisk foreldremekling ved store konflikter? *Tidsskrift for velferdsforskning*, 15, 17–30.
- Haynes, J. M. (1981). *Divorce mediation: A practical guide for therapists and counsellors*. New York: Springer Publishing Company.
- Irving, H. H. & Benjamin, M. (2002). *Therapeutic family mediation: Helping families resolve conflict*. Thousand Oaks, California: Sage publications.
- Kelly, J. B. (2000). Children's adjustment in conflicted marriage and divorce: A decade review of research. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 39, 963–983.
- Lang, M. & Taylor, A. (2000). *The making of a mediator: developing artistry in practice*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Lov om barn og foreldre (barneloven). Lov av 4. august 1981.
- Lov om ekteskap (ekteskapsloven). Lov av 4. Juli 1991 nr. 47.
- McIntosh, J. E., Wells, Y. D. & Long, C. M. (2007). Child focused and child inclusive family law dispute resolution. One year findings from a prospective study of outcomes. *Journal of Family Studies*, 13(1) 8–25.
- Nordhelle, G. (2007). *Mekling II. Sentrale tema i konflikthåndtering*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Rundskriv Q-02/2008 om mekling etter ekteskapsloven og barneloven. Barne-, likestillingsog inkluderingsdepartementet, Oslo.
- Saposnek, D. T. (1998). *Mediating child disputes. A strategic approach*. San Francisco: Jossey- Bass.

- Sbarra, D. A. & Emery, R. E. (2006). In the presence of grief: The role of cognitive-emotional adaptation in contemporary mediation. I M. A. Fine & J. H. Harvey (red.), *Handbook of divorce and relationship dissolution* (s. 553–602). New York: Routledge
- Tjersland, O. A. & Gulbrandsen, W. (2010). Mekling ved samlivsbrudd: modeller og ideologi. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 47(8), 692–700.
- Winslade, J. & Monk, G. (2001). *Narrative mediation. A new approach to conflict resolution*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Ådanes, M., Haugen, G. M. D., Jensberg, H., Lossius Husum, T. & Rantalaiho, M. (2011). Evaluering av mekling etter ekteskapslov og barnelov. Er meklingsordningen tilstrekkelig innrettet mot de vanskelige sakene, opplever foreldrene mekling som nyttig, og er barnets beste en rettesnor for avtalen? SINTEF–Rapport A20162.